

‘Felsefi Bilgelik’ ve (Evren Karşısında) ‘Hayranlık Duyma’ Kavramları Arasındaki İlişki Üzerine

Özet

Felsefe yapmak ve bunun sonucunda kazanılan felsefi bilgelik Platon ve Aristoteles’in haklı bir şekilde tespit ettikleri gibi ‘evren karşısında duyulan hayranlıkla’ başlar. Bu bağlamda bilgiyle hayranlık duyma kavramları arasında sıkı bir ilişki söz konusudur. Hayranlık duyulan şeyin ne olduğunu merak etme ve onun aslını öğrenme isteği insanı ister istemez bir bilme ve bilgiyi arama sürecine itmekte; aranan bu bilgiyi bulan ya da kısmen sahip olan insanın duyduğu hayranlık yerini yavaş yavaş takdir duygularına bırakmaktadır. Felsefe yapmak ya da felsefi bilgeliğin en önemli hedefi, varlık hakkında ‘en doğru ve en güvenilir’ bilgiyi elde etmekten başka bir şey değildir. Böyle bir bilgi’ye ulaşmanın ilk şartı, bilginin nesnesi olan şeye duyulan hayranlık ve takdir hisleridir. Kısaca felsefi bilgelik, evren karşısında hayranlık duyma ile başlamakta, bu hayranlığın nedenini ve nasılını aramakla devam etmekte ve bu nedenin ya da ilkenin bulunmasıyla (ya da en azından o yolda olmanın verdiği hazla) pozitif bir anlam kazanmaktadır.

Anahtar Sözcükler

Felsefe, Bilgelik, Hayranlık Duyma, Varlık, Bilgi, Akıl, Duyular, Korku.

On the Relationship between the Concepts of Philosophical Wisdom and Admiration (in the Face of the Universe)

Abstract

Philosophizing and philosophical wisdom gained as a result of this, as Plato and Aristotle rightly noted, start with “admiration in the face of the universe”. In this respect, there is a close relationship between the concepts of knowledge and admiration. Wondering about what is admired and wanting to learn its essence willingly or unwillingly put a person in a process of knowing and looking for knowledge; the admiration felt either by a person who has found the knowledge or a person who has partly had it gradually yields to the feelings of appreciation. The most important aim of philosophizing or philosophical wisdom is nothing other than obtaining the “most truthful and trustworthy” knowledge about being. The first condition of attaining such knowledge is the feelings of admiration and appreciation for whatever the object of knowledge. In short, philosophical wisdom starts with admiration in the face of the universe, continues by looking for why

* Doç. Dr. Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü.

and how of this admiration and gains a positive meaning by finding this reason or principle (or at least by the pleasure of being on that way).

Key words

Philosophy, Wisdom, Admiration, Being, Knowledge, Reason, Senses, Fear.

Felsefe yapmak ya da o yolda olmak her şeyden önce insani bir özelliktir.¹ Çünkü felsefe yapmak, akıl sahibi olmayı zorunlu kılar. Aklın felsefe yapmada tek başına yeterli olup olmadığı tartışması bir yana, felsefe yapmak için insani felsefe yapmaya sevkedecek birtakım insani duyguların da bu sürece eşlik etmesi gerekmektedir. Bu anlamda bazı filozofların felsefenin çıkış noktasının duygu ya da duygular olması gerektiği tespiti anlamlıdır. Felsefeyle uğraşan her insan, “felsefenin çıkış noktası ya da aslı, insanın evren karşısında duyduğu hayranlıktır.” cümlesini ya duymuş ya da okumuştur. Hayranlık duyma, yoğun bir duygulanımdır. Bu kavram Yunancada (pathos², πάθος), Latince de ise ‘*affectus*’ kelimeriyle karşılanmaktadır. Platon’a göre “felsefe, hayretten ve hayreti çözmek için yapılan zihin gayretinden doğmuştur” (Ülken 1963: 37). Evren karşısında duyulan hayranlık insani felsefe yapmaya zorlar (Natorp 1903: 104). Felsefenin çıkış noktası olarak hayranlık duyma (*staunen*), Platon’un *Theaitetos* diyalogunda şöyle dile getirilir: “Felsefecinin tutkusu hayranlık duymadır. Bunun dışında felsefenin başka bir esası ve ilkesi söz konusu değildir” (*Theaitetos*, 155D). Hayranlık duyma, Platon’da felsefenin esası ve temel ilkesi olarak kabul edilmekle kalmamış; o aynı zamanda felsefenin amacı ve sonucu olarak da görülmüştür. Bu amaç, onun *Symposion* diyalogunda bilen insanın “hayranlık uyandıran özsel güzelliği” görmesi olarak açıklanır (*Symposion*, 210E, τὴν θανάσιμον τὴν φύσιν καλόν). Yani hayranlık duyma kavramından hareket eden felsefi düşünce, öyle bir bilgiye ulaşır ki bu bilginin kendisi ayrıca ikinci bir hayranlığa sebep olmaktadır. Böyle bir süreçte ilk olarak hayranlık duyma, ikincil olarak da takdir söz konusudur. Burada sorulması gereken soru, ‘temel’ ya da ‘asıl’ kavramından ne anlaşılması gerektiğidir. Buradan anlaşılması gereken şey ise, felsefe yapmanın evren

¹ Bu bağlamda Stoa filozofları tarafından ileri sürülmüş olan “Tanrılar felsefe yapmaz” (nicht) cümlesi şayan-ı dikkattir. Bu cümle çeşitli şekillerde yorumlanabilir. Tanrılar felsefe yapmaz, onların felsefe yapmaya ihtiyaçları yoktur çünkü onlar felsefenin ulaşmak istediği hakikatin ta kendileridir. Ya da gerçekten onlar insani anlamda felsefe yapma yetisinden yoksundurlar çünkü aralarında ontolojik açıdan özsel bir farklılık vardır. Bu yoruma da özsel açıdan kendinden daha aşağıdaki bir varlığın sahip olduğu bir özelliğe insandan daha üstün olarak kabul edilen Tanrının ya da Tanrıların nasıl sahip olamayacağı şeklinde itiraz etmek de pekala mümkündür.

² Pathos kavramı şu şekilde tanımlanmaktadır: “Felsefe dışında bu kavram, acı ve üzüntü anlamına gelmektedir. Fakat kendi felsefi gelişim sürecinde bu kavram, ilk olarak dışsal herhangi bir etkinin ortaya çıkardığı bir durum olarak tanımlanmaktadır. O aynı zamanda, kederlenmek, ve ruhsal bir durum ya da duygulanım olarak da tarif edilebilir.” *Historisches Wörterbuch der Philosophie*, yay. Joachim.Ritter, cilt I, Basel 1971, s.89.

Bu tanıma Platon’dan iki farklı tanım eklemek mümkündür. İlk anlamda Platon pathos’u tutku (Leidenschaft) [Phaidros 265B], ikinci anlamda ise tecrübe (Erfahrung) [Phaidon 96A] olarak tanımlamaktadır.

karşısında duyulan hayranlıkla birlikte başlamış olduğunun yanısıra, hayranlık duymanın filozofların sahip olduğu (felsefi hayranlık) sürekli bir özellik olduğu tespitidir.

Platon bu saptamaya *Theaitetos* diyalogunda geniş yer verir. Sokrates bu diyalogda diyalog arkadaşı Theiatetos'a, bir şeyin varlığı hakkında ileri sürülen ifadelerle, o şeyin oluşu sırasında meydana gelen değişmeler arasındaki çelişkiye dikkat etmesini salık verir. Bu tavsiyeye Theaitetos şöyle cevap verir: "Gerçekten Sokrates, Tanrıların davranışları, yapıp ettikleri karşısında aşırı bir hayranlık duyuyorum. Esaslı bir biçimde evrene her bakışında başım dönüyor" (*Theaitetos*, 155C). Burada hayranlık duyma negatif karakteriyle, yani bilgi sahibi olmama şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bilmek isteyen, bilmek istediği nesneyi tespit edememektedir. Bunun doğal bir sonucu olarak baş dönmesi ona eşlik etmektedir.

Platon'da hayranlık duymanın iki farklı anlamı vardır. Birincisi Theaitetos'un başında belirtildiği gibi –ki burada hayranlık duymayla (*staunen*, *θαυμάζειν*) temaşa etme (*schau*, *θεασθαι*) kavramlarının aralarında ortak bir bağ olduğu ifade edilmektedir- insanın düşünsel güçlük karşısında gösterdiği hayranlıktır. Bu hayranlık felsefe yapmada kendisini gösteren bir hayranlıktır. İkinci anlamda hayranlık duyma Platon'un *Symposion* 210 E'de işaret ettiği, felsefi bilginin sonucunda açığa çıkan hayranlıktır. Başlangıçta gerçek düşüncenin içine düştüğü güçlükten doğan hayranca bakış, bizi *İde*'nin ve en yüksek ruhsal tabakanın temasına sürüklemektedir. Böyle bir hayranlıkta imkansızlık ortadan kalkmaktadır. Bilinemezlik, özü ruhsal temaşa olan kavramlar üstü bir bilgi tarafından kuşatılmaktadır.

Platon'un bu anlayışına benzer bir anlayış H. Arendt tarafından ortaya konmuştur. Arendt temaşa ya da görüyü, Platon'un *Theaitetos* diyalogundan hareketle, felsefi bilginin en yüksek formu olarak kabul eder ve bu düşüncesiyle, felsefenin temeli olarak hayranlık duyma (*θαυμάζειν*) kavramı arasında bir bağlantı kurar. Fakat Arendt, varlığın güzelliği karşısında duyulan hayranlığın içeriğinin ilkesel olarak kelimelerle ifade edilemeyecek bir şey olduğu inancındadır. Ona göre, bu durum aynı zamanda, Platon ve Aristoteles'in evren karşısında duyulan hayranlığı, neden felsefenin kaynağı olarak gördüklerini ve felsefe yapmanın amacının neden kelimelerle ifade edilemeyen bir görüden oluşması gerektiği tesbitini de açıklamaktadır (Arendt 1960: 295). Aristoteles bu bağlamda her ne kadar hayranlık duyma kavramı yerine temaşa (*θεωρία*) kavramını kullanmış olsa da, Arendt hayranlık duyma kavramıyla temaşa kavramı arasındaki birlikteliğe dikkat çeker. "Bu felsefede Teoria (*θεωρία*) gerçekte hayranlık duyma (*θαυμάζειν*) kavramı yerine kullanılmış daha mütevazı ve geçici bir kavramdır. Felsefe yapmanın ulaştığı gerçek temaşa, felsefenin kendisiyle başladığı kavramsal açıdan aydınlanmış hayranlık duyma kavramından başka bir şey değildir.

Aristoteles'e göre de felsefenin başlangıcı insanın evren karşısında duyduğu hayranlıktır. "İnsan evren karşısında duyduğu hayranlıktan dolayı felsefe yapmaya başlamıştır" (Aristoteles, *Metafizik* I c 2, 982b 11). Bu hayranlık son bulmayan ve bitmeyen bir hayranlıktır. Bu hayranlık aynı zamanda bütün varolanlar hakkında duyulan evrensel bir hayranlıktır. Aristoteles yukarıdaki alıntının devamında insan düşüncesinde ortaya çıkan hayranlık duyma kavramının kısa tarihiyle ilgili tespitlerde bulunur. "Başlangıçta insanlar, gözlerinin önünde duran ve açıklayamadıkları şeyler

üzerine hayranlık duymuşlardır. Daha sonra yavaş yavaş ilerleyerek daha büyük varlıklarla mesela ayla, güneşle, yıldızlarla ve evrenin oluşu problemiyle karşılaşmışlar ve bazı zorluklarla yüz yüze gelmişlerdir” (*Metafizik I c 2, 982b 12-17*). Alıntıda verilen ilk örnekler felsefe öncesi dönemin düşünce yapısıyla ilgilidir. Evrenin oluşumuna dair soru ise -her ne kadar bu alanda dini ve mitolojik bazı cevaplar verilmiş olsa da- felsefeyi ilgilendiren bir sorudur. Fakat felsefe yapan bir insan bu soruya cevap vermekten ziyade bütün varlığı kendi gizemi içinde düşünür. Nesne karşısında duyulan felsefi hayranlık, ilk olarak negatif bir şey olarak görünür.

Hayranlık duymanın negatif karakteri Aristoteles'te de işlenen bir konudur. Onda hayranlık duyma, herşeyden önce hayranlık duyulan şeyin özünün bilinmemesinden açığa çıkar. Fakat hayranlık duyma, bilgi sahibi olmamayı kabul eden bir süreç değildir. İnsan hayranlık duyduğu şey hakkında bilgi sahibi olmak ister. Yani “hayranlık duyma hayranlık duyulan şey hakkında insanı bilgi sahibi yapmaya zorlar. Hayranlık duymada insan bilgisizliğinin farkına varır ve bu bilgiyi aramaya koyulur” (Jaspers 1971: 16). Bu yüzden Aristoteles felsefeyi, hayranlık duyma sürecini sona erdiren ve “insanı bilgisizlikten kurtaran” bir faaliyet olarak anlar. Hayranlık duymada ortaya çıkan bilmeme durumu genel anlamda hiçbir şey bilmeme durumu olmayıp bizim pratik aklımızın nesnesi olmayan bir bilmeme durumudur. Hayranlık duyan bir kişi kendisinin de doğrudan kavrayamayacağı bir şeyin varolduğunu ve bunu algılayamayacağını bilmektedir. Bu onun için mucizevi bir karakter taşımaktadır. Bu da hayranlık duymanın pozitif yanını oluşturmaktadır.³

Felsefi anlamda hayranlık duyma kavramı, dini anlamda hayranlık duyma kavramından farklı bir şeydir. Çünkü bu kavram dini tecrübenin bir sonucu olarak ortaya çıkan “hayranlık”tan farklılık gösterir. Bu temel farklılık da hayranlık duymanın nesnesiyle ilgilidir. Her ne kadar Platon bu konuda çok açık olmasa da şu tesbiti yapmak yanlış olmaz: Mutlak güzelin (*θαυμαστόν καλον*) felsefi bilgisi, en yüksek ide olan ‘İyi’ idesinin bilgisidir. Bu aynı zamanda Bir’in de bilgisidir. Bir’in bilgisi de kendisi sayesinde diğer varlıkların birliklerinin sağlandığı ontolojik anlamda bir ‘varlığın’ bilgisidir. Sadece varlıkta diğer bütün varlıklar birlikte var olabilirler. Buradan çıkan doğal sonuç ise, felsefi hayranlık duymanın nesnesinin ontolojik bir varlık olması gereğidir. Bu bağlamda, diğer semavi dinlerde ifade edilen ve kendi başına bir kişiliğe sahip olduğu kabul edilen Tanrısallık, tek başına felsefi hayranlığın nesnesi olamaz.

Platon’un felsefenin temelini hayranlık duyma olarak tespit etmesine katılan 19. ve 20. yüzyıl filozofları, genel anlamda felsefi hayranlığı, varlık üzerine duyulan hayranlık olarak yorumlamışlardır ve bu bağlamda, yukarıda ifade edilen hayranlık

³ Jaspers hayranlık duyma ve bu hayranlık sonucunda ulaşılan bilginin hemen peşinden gelen şüpheye dikkat çeker. İnsan kendi hayranlık ve takdir duygularını elde ettiği bilgi sayesinde pekiştirmesine karşın bu elde edilen bilgilerin doğruluklarının kontrol edilmesi sonucunda yine aynı insan bu kez bu bilgilerden şüphe etmeye başlamaktadır. Platon ve Aristoteles ise bu bağlamda bu şüpheden bahsetmezler. Fakat Jaspers hayranlık duyma ve varolanlar hakkında elde edilen her bilgiden sonra bunlardan şüphe etmenin zorunlu olarak ortaya çıktığı görüşünü taşımaktadır. Krş. A.g.e., s. 17.

duymanın başlangıcıyla sonucu arasındaki ayrımı dikkate almamışlardır.⁴ Örnek olarak Schopenhauer, felsefi bilgelik olarak hayranlık duymanın, dünyayı ve kendi varlığımızı aştığı inancındadır. “Çünkü sadece düşünceden yoksun hayvanlar, dünyayı ve varlığı doğrudan ondan hareketle anlarlar. Bu anlama ise insanlarda problemlidir. Bu tür bir anlama, aydın ve iyi eğitim almış çok az sayıda kişinin başardığı bir şeydir ki bunlarda Platon’un büyük bir hayranlık ve duygu seliyle felsefe yapma (*θαυμάζειν μάλα φιλοσοφικόν πάθος*) diye tanımladığı hayranlık duyma derecesine kendilerini çıkarmış kimselerdir.

Schopenhauer’a göre bu problem, her ülkenin ve o ülkenin ileri gelen insanların çözmeye çalıştıkları bir problemdir. Bu problemde doğan kaygı, aynı zamanda hiçbir zaman durmamış olan metafizik saatini de harekete geçiren bir kaygıdır” (Schopenhauer 1977: 189). Bu cümlelerden çıkan birinci sonuç, her insanın potansiyel olarak doğal varlık kabulünden sıyrılıp dünya ve varlık üzerine felsefi bilgelik anlamında hayranlık duyma kabiliyetine ulaşabileceği gerçeğidir. İkincisi ise, bu hayranlık derecesinin ve buna bağlı olarak ortaya çıkan varlık keşfinin, farklı insanlarda farklı derecelerde ortaya çıktığı tespittir. Schopenhauer akıl ve isteme (Schneider 1956: 85) arasındaki bağa dayanan bu tespiti şöyle açıklar: “İntellektüel açıdan bir insan ne kadar zayıfsa varlığın kendisi onun için o derece daha az gizemli görünür. Ona her şey olduğu gibi görünür ve her şey kendi aracılığıyla rahatça anlaşılabilir. Bunun sebebi aklının istemeye hizmetçi olması ve ona sadık kalmasıdır. Böyle bir akıl, dünya ve doğayla onların bir parçası olarak sıkı bir birliktelik kurmakta ve böylece de bütün varlıklardan kendini sıyrıp, onların karşısına geçip varlığı bir bütün olarak kavrama ve anlama cesaretini gösterememektedir” (Schneider 1956: 176). Son olarak Schopenhauer, felsefi bilgelik olarak hayranlık duymanın zaman üstü özelliğinden bahseder. Ona göre, bu kavram her zaman ve her yerde farklı zaman dilimlerinde ve farklı kültürlerde açığa çıkabilir.

M. Scheler ve M. Heidegger de felsefi anlamda hayranlık duymayı, Schopenhauer’a benzer bir şekilde karakterize ederler. Bu bağlamda Scheler şunları söyler: “İlk ve doğrudan en açık olan şey, bir ‘şeyin’ varlığı ya da daha keskin bir ifadeyle hiçliğin yokluğudur. Bu gerçeklik aynı zamanda felsefi anlamda hayranlık duyma kavramının hareket noktasıdır” (Scheler 1980: 93). Buna benzer görüşü Scheler, başka bir yerde şöyle dile getirir: “Her türlü metafiziksel uğraşının kaynağı, genel anlamda herhangi bir şeyin olması ve hiçliğin olmaması üzerine duyulan hayranlıktır” (Scheler 1980: 134). Heidegger’e göre metafiziğin temel sorusu, bir şeyin niçin var olduğu, neden yokluğun olmadığı sorusudur (Heidegger 1953: 1). Onun ilk yazılarında varlığı tecrübe etmek, ona hayranlık duymadan daha önemlidir. Sonraki yazılarında ise hayranlık duyma kavramına göndermeler yapar. “Varlıklar içinde sadece insan (...) mucizenin mucize olduğunu tecrübe eder. O şey de varolanlardır” (a.g.e.). Varlık

⁴ Birtakım çağdaş filozoflar Platon’un bu konu hakkındaki görüşlerini benimsemiş olmalarına rağmen bu görüşleri Yahudi-Hıristiyan yaratılış öğretisine uyarlamışlardır. Yunan düşüncesinde varlık, ezeli olarak kabul edilirken, İncil’e dayanan yaratılış öğretisi ise, varlık kavramını her zaman mümkün olan, yokluk kavramının aşılması ya da onun bertaraf edilmesi olarak anlar. Bundan dolayı felsefi bilgelik olarak hayranlık duyma yerini, hiçliği yenmiş olan varolanlar üzerine duyulan hayranlığa bırakır.

tecrübesi burada felsefi anlamda hayranlık duymanın ve hayret etmenin bir çeşidi olarak görünmektedir. Bu tespitlere rağmen hayranlık duyma kavramı –belki de Heidegger’in Platon felsefesine fazla ilgi göstermemesinden dolayı– diğer filozoflarla karşılaştırıldığında Heidegger felsefesinde pek önemli bir yer işgal etmez. Husserl ve Heidegger’in öğrencisi olan E. Fink’te durum biraz daha farklıdır.

Platon ve Aristoteles’in konuyla ilgili metinlerine atıfla Fink, “felsefi problemlerin kaynağı hayranlık duyma kavramıdır” (Fink 1966: 182). cümlesini kendine hareket noktası olarak seçer. Ona göre, hayranlık duyma ve hayret kavramları, şimdiye kadar olağan kabul edilen fakat olağan dışı olan, kesinliğine inanılan fakat şüpheli olan, sorgulamadan kabul edilmiş fakat sorgulanması gereken kavramların başında gelir. “Kendimizi, şeyleri, insanları ve Tanrı’yı kendisi aracılığıyla tanıdığımız dünya’ya duyduğumuz hayranlık, varlıklardan edindiğimiz bilgide aniden ortaya çıkan bir aydınlanma, bir *ters yüz* değildir. Bunun sonucunda şimdiye kadar varolanlar için geçerli olan şeyler, yalın bir görüntü derecesine inmektedir. Hayranlık duymada, felsefenin ters yüz olmuş dünyası açığa çıkmaktadır” (a.g.e.). Fink ısrarlı bir şekilde hayranlık duymanın negatif yönünü vurgular. “Hayranlık ve hayret insanı alışmış olduğu günlük hayatından, gelenekle olan yakınlığından ve varlıkla olan güvenli ilişkisinden sökü� çıkarmakta ve onu sürekli olarak karşılaştığı varlık yorumlarından, varlığın ne olduğuna dair bilinemezliğin yaratıcı fakirliğine sürüklemektedir. Hayranlık duyma, özsel olarak herşeyi yerinden oynatmadır. Yani insanı alıştığı, güvendiği ve inandığı şeyleri yerinden etmez” (Fink 1966: 183). Fink’e göre, hayranlık duyma sadece bir duygu durumu olarak anlaşılmalıdır. O aynı zamanda yalın düşüncenin ve özsel teorisinin de temel formudur. Fink, özsel teori kavramını kendi karşıt kavramıyla açıklar. “Özsel olmayan teoriler, varlığın ne olduğu sorusuna cevap veren ve gerçekliğin doğasını bulduğunu iddia eden teorilerdir” (Fink 1966: 183). Hayranlık duyma kavramının özsel teorisinde ise her türlü bilgi ve kabul kesinliğini yitirmiş; varlığa yeni bir bakış açısıyla bakmak zorunlu hale gelmiştir. Bu sayede kazanılan varlığın hepsini kapsayan bir bakış açısı, başlangıçtaki felsefi hayranlığın bir sonucu olup, felsefenin amacı olarak anlaşılan bir hayranlık değildir. Fink şu cümlelerle bunu açıklamaya çalışır: “Hayranlık ve hayrette, varolanlar kendilerini asli şekilde yeni bir tarzda gösterirler. Bu gösterim her türlü varlık yorumuna ket vurmakta ve ‘var olanları yeniden avlamaya’ çalışmaktadır” (Fink 1966: 184). ‘Var olanları avlamak’ (Platon: Phaidon 66C:ή του όντος θήρα) kavramı daha önce Platon tarafından kullanılmış bir kavram olup bu avın sonu, kelimelerle ifade edilemeyen bir bilgiyle biter. Burada Fink, Platon’dan ayrılır. Fink bu bağlamda böyle bir bilgiden söz etmez.

Sonuç olarak felsefe yapmak ve bunun sonucunda kazanılan felsefi bilgelik Platon ve Aristoteles’in haklı bir şekilde tespit ettikleri gibi ‘evren karşısında duyulan hayranlıkla’ başlar. Hayranlık duyma, insana hem bilgisizliğini daha doğru bir ifadeyle henüz bilememe durumunu hatırlatmakta hem de bu hayranlığı takdir ve tahsine dönüştürmektedir. Bu bağlamda bilgiyle -karşıt anlamda bilgisizlikle- hayranlık duyma kavramları arasında sıkı bir ilişki söz konusudur. Hayranlık duyulan şeyin ne olduğunu merak etme ve onun aslını öğrenme isteği insanı ister istemez bir bilme sürecine ya da bilgiyi arama sürecine itmekte; arınan bu bilgiyi bulan ya da kısmen sahip olan insanın duyduğu hayranlık yerini yavaş yavaş takdir duygularına bırakmaktadır. Bu bağlamda insanın hayranlık uyandıran bu evren ve onun temeli hakkında sahip olduğu

bilgi ne kadar artarsa o oranda bilgeliğin de artacağı kendiliğinden ortaya çıkan bir sonuçtur. Felsefe yapmak ya da felsefi bilgeliğin en önemli hedefi varlık hakkında 'en doğru ve en güvenilir' bilgiyi elde etmekten başka bir şey değildir. Böyle bir bilgiye ulaşmanın ilk şartı bilginin nesnesi olan şeye duyulan hayranlık ve takdir hisleridir. Yani karşımızda duran ve kendisini Ben-olmayan olarak betimlediğimiz evrene sempati ve hayranlıkla yaklaşmak felsefi bilgeliğin hem başlangıcı hem de onun açığa çıkmasının temel şartıdır.

Kaynakça

- Albert, K. (1968) Die Philosophie der modernen Kunst, Meisenheim.
- Aristoteles (1970) Metaphysik, Schriften zur ersten Philosophie, übs. u. hrsg. von Franz F. Schwarz, Stuttgart.
- Arendt, H. (1960) Vita activa oder vom tätigen Leben, Stuttgart.
- Fink, E. (1966) Studien zur Phänomenologie, Den Haag.
- Heidegger, M. (1953) Was ist Metaphysik, Tübingen.
- Ionesco, E. (1964) Argumente und Argumente, Neuwied.
- Jaspers, K. (1971) Einführung in die Philosophie, München.
- Natorp, P. (1903) Platos Ideenlehre. Eine Einführung in den Idealismus, Leipzig.
- Platon (1990) Werke,(Phaidros) yayımlayan G. Eigler, cilt 5, übersetzt von F. Schleiermacher, II.Aufl.
- Platon (1974) Werke, (Phaidon und Smyposion) yayımlayan G. Eigler, cilt 3, übersetzt von F. Schleiermacher, I.Aufl.
- Platon (1970) Werke, (Theaitetos), yayımlayan G. Eigler, cilt 6, übersetzt von F.Schleiermacher, Darmstadt.
- Ritter, J. (Hg.) (1971) Historisches Wörterbuch der Philosophie, cilt I, Basel.
- Schopenhauer, A. (1977) Die Welt als Wille und Vorstellung, cilt II, Zürich.
- Scheler, M. (1980) Gesammelte Werke, cilt V, Frankfurt an Main.
- Schneider, R. (1956) Schopenhauer, Frankfurt am Main.
- Ülken, H. Z. (1963) Felsefeye Giriş, I. Kısım, II. baskı, Ankara Üniv. Basımevi.